

VEGE-aate – uhka vai mahdollisuus eteläpohjalaiselle maataloudelle

20.4.2023

Poliittisissa ja muissakin aatteellisissa keskusteluissa on ollut viime aikoina voimakkaasti esillä ajatus, että kotieläintuotteiden käyttöä tulisi vähentää huomattavasti mm. ilmasto- ja ympäristösyistä. Kotieläintuotteiden käyttöä tulisi korvata suuressa mitassa kasvipohjaisilla tuotteilla. Edellä esitetty tarkoittaa, että maa- ja elintarviketaloutemme kohtaisi massiivisen muutoksen. Samanaikaisesti on kannettu laajasti huolta ruokaturvasta ja huoltovarmuudesta.

Jopa Etelä-Pohjanmaalla, ruokamaakunnassa, ruoka-alan visioita ja strategioita luonnosteltaessa ruokaturvaa ja huoltovarmuutta on pidetty itsestään selvyytenä. Ruokavalion muuttaminen nähtiin tärkeimpänä asiana. Tällöin unohdettiin, että ihmisten ruoaksi kelpaavien kasvien, vihannesten ja hedelmien tuotanto on mahdollista vain osassa maatamme, pääosin eteläisimmässä Suomessa. Lisäksi näiden kasvien viljely Suomessa on epävarmaa. Satomäärät, sadon laatu ja elintarvikekelpoisuus vaihtelevat paljon sääolojen vaihdellessa. Ongelmana on myös kasvukauden lyhyys sekä kasvien vaatiman valon vähyys ja sateiset syksyt.

Kasvintuotannossa sääolot riskinä näillä lakeuksilla

Tällä hetkellä Suomessa viljellään hyvin vähän kasveja, jotka sopivat kasviproteiinien tuottamiseen ihmisravinnoksi. Valkuaiskasvien satoepävarmuus on erittäin suurta. Ruokaturvan näkökulmasta ihmisravinnoksi käyvien kasvituotteiden puute voi johtaa ravitsemukselliseen epätasapainoon ilman merkittävää tuontia.

Riskien hallinta on tärkeä osa ruokaturvaa ja huoltovarmuutta. Elintarvikekelpoisen kasvisraaka-aineen tuotantoon maassamme liittyy suuri riski, kun elintarvikelaadun vaatimukset eivät täyty säävaihteluiden ym. tekijöiden vuoksi. Tällöin kasvituotteille tulisi olla vaihtoehtoisia käyttökohteita. Ilman kotieläintaloutta suurin osa kasvituotteista jäisi hyödyntämättä. Valtaosa Suomessa viljeltävistä valkuaiskasveista jalostetaan kotieläinten rehuiksi, etenkin Etelä-Pohjanmaalla.

Kotieläimet voivat hyödyntää ihmisravinnoksi kelpaamatonta kasvituotantoa ja elintarviketeollisuuden sivuvirtoja. Nurmien tuotanto onnistuu maassamme hyvin. Nurmen hyödyntämiseen tarvitaan märehtijöitä, jotka voivat hyödyntää nurmirehun ihmisten ravinnoksi sopivaan muotoon. Nurmirehua ja rehukasveja viljellään pääosalla Etelä-Pohjanmaan peltoja.

Nurmirehua ja rehukasveja viljellään pääosalla Etelä-Pohjanmaan peltoja (Kuva: Risto Lauhanen).

Venäjän hyökkäysota nosti esille huoltovarmuuden merkityksen

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan toi esille ruokaturvan ja huoltovarmuuden merkityksen. Tärkeää on tiedostaa, että tällä hetkellä suomalaisen maatalouden ja elintarviketuotannon toimialoista maitosektori on keskeisin niin taloudellisesti kuin työllisyysvaikutuksiltaan. Suomalaisen maatalouden suhteellinen kilpailukyky perustuu nautakarjatalouteen eikä peltojen kasvituotantoon. Pääosa pelloista sopii hyvin rehukasvien viljelyyn.

Samalla on aihetta pohtia, miten Etelä-Pohjanmaalle tärkeät kotieläinyritykset ja elintarviketeollisuus pärjäävät, jos siirrytään VEGE-aatteen mukaiseen ruokailuun. Etelä-Pohjanmaalla on merkittävä kotielänkeskittymä, joka tukeutuu paikalliseen rehun tuotantoon. Näiden varassa toimivat Etelä-Pohjanmaan keskeiset elintarvikeyritykset. Edellä käydyn perusteella ei ole perusteltua luopua kotieläintuotteista. Elintarviketeollisuuden ja koko ruokaketjun työpaikat ovat tärkeitä maakunnalle.

Kotieläintuotannon ohessa syntyvästä karjanlannasta voidaan tuottaa biokaasua mm. yhteisyrityksissä. Sekin on huoltovarmuutta ja vähentää energian tuontiriippuvuutta. Biokaasutuotannon ohessa syntyvä jäännös sopii lannoitteeksi, millä korvataan osin kaasuriippuvaisten tuontilannoitteiden käyttöä. Samalla vähenevät ympäristöä ja ilmastoa rasittavat kuljetukset.

Aatteellisuus vs. tutkittu tieto

Oma aate tai ideologia koetaan usein oikeaksi, ja kaikki muu tuomitaan helposti vääräksi. Olisi suotavaa, että tällaisesta tuomitsevasta ajattelusta luovutaan. Monipuolinen ruoantuotanto mahdollistaa kaikille hyvän tulevaisuuden ja mahdollisuuden valita itselleen sopiva ruoka. Maataloustuotannon kehittäminen kohti ilmasto- ja ympäristöystävällistä tuotantoa on joka tapauksessa tärkeää.

Terveellinen ravinto on meille kaikille tarpeellista. Se ei kuitenkaan saa tarkoittaa pelkästään VEGE-aatteen mukaista syömistä. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa tarvitaan, jotta löydetään ratkaisuja, jotka ovat suomalaisen ruokajärjestelmän kannalta hyväksyttäviä, mahdollisia ja kestävällä pohjalla. Uutta tietoa on tärkeää välittää alan opetukseen.

Valinnat perustettava luotettavaan tietoon

Ruokaturvan näkökulmasta emme pärjää ilman kotimaista ruokaa. Kasvintuotannon riskit kuten lyhyen kasvukauden, rankkasateiden ja hallojen vaikutukset on tunnistettava näillä lakeuksilla. Jos tai kun ihmisten ruokavalio muuttuu, tarvitaan uutta koulutusta ja mahdollisuuksia hyödyntää uudella tapaa peltoja. Uusille tuotteille ja ruokapalveluille on oltava riittävä kysyntä, jotta maatalousyritysten kannattavuusedellytykset täyttyvät ja toiminta mahdollistuu. Uusilla toimilla on omat ympäristövaikutuksensa. Niiden ympäristö- ja ilmastovaikutukset pitää olla selkeästi todennettavissa.

Matti Ryhänen
yliopettaja
SeAMK

Risto Lauhanen
erityisasiantuntija
SeAMK